

PRIKAZI

Anton BEBLER

IX. SVJETSKI KONGRES MEĐUNARODNOG UDRUŽENJA ZA POLITIČKE ZNANOSTI

Svaku treću godinu priređuje IPSA — međunarodno udruženje za političke znanosti — opći sastanak svojih kolektivnih, pridruženih i pojedinačnih članova. Organizacija tih sastanaka, koje nazivaju svjetskim kongresima, jest naime jedna od osnovnih djelatnosti IPSA-e. Ako želimo biti određeniji, morali bismo te sastanke imenovati međunarodnim kongresima, budući da političke znanosti još uvijek nisu univerzalno provedena i priznata znanstvena disciplina. Posljednji, tj. IX. kongres IPSA-e, s kojeg upravo dolazim, još je jednom potvrdio spomenutu činjenicu, iako su kako IPSA tako i organizatori kongresa učinili korak naprijed u širenju političkih znanosti u svijetu.

IX. kongres IPSA-e u Montrealu bio je prvi međunarodni kongres u našoj struci organiziran izvan zapadne Evrope. Kongres su priredila dva udruženja za političke znanosti koja djeluju u Kanadi. Prvo je engleskog govornog područja Canadian Political Science Association, osnovano 1913. a drugo je mnogo mlađe, francuskog govornog područja Société Canadienne de Science Politique, osnovano 1963. Oba udruženja broje oko 1300 članova, od toga je 350 studenata, 400 članova »amateura« i oko 550 visokoškolskih nastavnika politologije. Ukupno u Kanadi, koja ima približno isti broj stanovnika kao i Jugoslavija, političke znanosti predaje oko 700 visokoškolskih nastavnika. Udruženja imaju niz zajedničkih djelatnosti, uz ostalo izdaju zajednički stručni časopis.

IPSA je imala više razloga da IX. kongres organizira u Kanadi, pri čemu je financijski razlog bio jedan od najvažnijih. Kanadske vlasti — federalna vlada u Ottawi i pokrajinska vlada u Quebecu — samo su za neposrednu potporu kongresu odobrile 65 000 dolara. Za usporedbu, spomenuti ću da redovni godišnji proračun IPSA-e iznosi oko 45000

dolara. Osim redovne potpore kongresu su nudila pomoć četiri sveučilišta grada Montreal (grad ima oko 1,4 milijuna stanovnika) u obliku besplatne upotrebe njihovih kapaciteta, tehničkih usluga, priredaba za učesnike itd. Bogatoj Kanadi i posebno ponosu Quebeca, u kojem se govori francuski, kongres IPSA-e dao je priliku za međunarodnu afirmaciju. Odmah moram dodati da su kanadski organizatori svoj rad obavili gotovo besprijekorno, bolje nego njemački organizatori VIII. kongresa u Münchenu. Jedna od sretnih okolnosti bila je u tome što su organizatori kongresa imali na raspolaganju golemu petnaestaktnu zgradu sveučilišta Sir George Williams. Zgrada se nalazi u središtu Montreala (time je bio olakšan problem prijevoza delegata i smještaja), ima dovoljan broj većih i srednjih dvorana za zasjedanje, salone, restoracije, tehničke uredaje itd. U tim prostorijama surađivalo je od 20.—26. VII. oko 1100 učesnika kongresa. Sudeći po statističkim podacima, montrealški je kongres nadmašio sve dosadašnje kongrese IPSA-e. Tako su u usporedbi s 42 države zastupljene u Münchenu, u Montreal doputovali politolozi iz 56 država. Tome je neposredno pomogla izravna subvencija organizatora u iznosu od 36 000 dolara, kojom su sudionicima iz udaljenih država, posebno iz država u razvoju, plaćane avionske karte na temelju pravovremeno pripremljenih referata. Ograničeniju pomoć kanadski su organizatori dva mjeseca prije početka kongresa dali i referentima iz nekih drugih država, među njima i onima iz Jugoslavije.

Teško je ukratko opisati višednevne susrete tako velikog broja znanstvenih radnika. To je posebno teško zato što je u Montrealu dana prednost produbljenim stručnim raspravama u manjim skupinama. Osim prilično kratke uvodne i zaključne sjednice i obveza u »svojoj« komisiji, svaki je učesnik kongresa svaki dan bio pred dilemom koju da od petnaest istodobnih rasprava posjeti. Odluka nije uvijek bila laka. Navest ću samo osnovne teme rasprava u tri osnovna dijela rasporeda:

I. POLITIKA IZMEĐU GOSPODARSTVA I KULTURE

1. Ekonomski modeli i politička analiza
2. Kulturna analiza političke akcije
3. Alternativni modeli političkog društva
4. Centar, periferija i teritorijalni sukobi
5. Ekonomske klase i kulturni identitet
6. Politika jezičnih sukoba
7. Vjera kao čimbenik razvoja ličnosti
8. Ekonomija i kultura u državama u razvoju
9. Politika regionalne integracije
10. Politička uloga nasilja
11. Sredstva masovnog informiranja u politici
12. Politika i generacijski sukobi

II. KLJUČNI PROBLEMI MEĐUNARODNIH SUKOBA I ISTRAŽIVANJA O MIRU

1. Sukobi među društvenim sistemima
2. Imperijalizam i međunarodna nejednakost
3. Društveni razvoj između unutrašnjih i međunarodnih sukoba
4. Odluke o ratu i miru
5. Nacionalna suverenost ili nadnacionalna integracija?
6. Kontrolirano naoružanje i razoružanje
7. Značenje međunarodnog prava
8. Svjetski poredak nakon godine 1980.

III. POSEBNE TEME (u istraživačkim komitetima i stručnim grupama)

1. Konceptualna i terminološka analiza
2. Političke elite
3. Evropsko udruživanje
4. Politika u Latinskoj Americi
5. Lokalna vlast i politika
6. Politička sociologija (zajedno sa međunarodnim udruženjem sociologa)
7. Kvantitativni i matematički pristupi politici
8. Procesi odlučivanja u crkvama
9. Eksperimentiranje u političkim znanostima
10. Politički odjek ustavnih sudova
11. Politizacija uprave
12. Znanstvena politika
13. Radnici i politika
14. Biologija i politika
15. Usporedne studije zakonodavstva
16. Javne financije i politika
17. Politika zaštite okoline
18. Problemi informiranja u političkim znanostima

Ovaj izvještaj svjedoči o tematskoj širini kongresa. Organizatori su službeno umnožili oko 180 referata, dok je njihov ukupni broj procijenjen na oko

260. U takvom obilju pisane riječi teško je očekivati da svaki referat kaže nešto trajno i novo. Po znanstvenim rezultatima montrealški kongres nije postigao visoku razinu. No opći dojam kvalificiranih promatrača bio je da rast naše struke od godine 1970. nije bio samo količinski, nego i kvalitetni. Na kongresu u Montrealu pokazalo se da politologija doista nije tako univerzalna kao fizika, ali da je u njoj premoć razvijenijeg dijela svijeta sada manje izrazita nego što je to bila godine 1970. Relativna težina sjevernoameričke politologije još je uvijek razmjerno vrlo znatna, ali je manja nego što je bila prijašnjih godina. Istina je da je sudjelovanje politologa iz država u razvoju bilo više simbolično nego sadržajno i djelotvorno. Više je bilo stručnjaka koji su rođeni u državama u razvoju ali koji danas djeluju u Sjevernoj Americi i zapadnoj Evropi. Ali snažnija svijest o granicama evropocentrizma pokazivala se u velikom dijelu referata u kojima se raspravljalo o problemima trećega svijeta. Na slijedećem kongresu IPSA-e očekuje se veće sudjelovanje politologa iz Latinske Amerike, Bliskog istoka i sjeverne i tropske Afrike. Nadamo se da će se jednoga dana IPSA-i pridružiti i društveni znanstvenici iz NR Kine.

Osim razvitka k većoj univerzalnosti htio bih naglasiti još neke značajke montrealskog kongresa.

Na sastancima se nisu zapažali referati i rasprave u kojima bi se opravdavao opstanak i »znanstvenost« političkih znanosti kao discipline. Tamo gdje su političke znanosti uspoređivane s drugim znanstvenim disciplinama (primjerice u raspravama o upotrebi matematike i ekonomskih modela) sudionici su navodili različite stupnjeve znanstvene strogosti i u prirodnim znanostima. Vidi se da je politologija, barem u svojim razvijenim središtima, prevladala kompleks manje vrijednosti i istinske sunnje o svojem identitetu.

Na takvoj ravnopravnoj podlozi razmahalo se interdisciplinarno proučavanje kompleksnih društvenih problema. Osim već »tradicionalnog suradivanja s povjesničarima, pravnicima, ekonomistima i sociolozima, na kongresu je prilično pozorno izazvao rad grupe koja je raspravljala o »biologiji i politici«. Pod tim naslovom raspravljalo se o problemima političke antropo-

logije i političke psihologije, disciplina koje obilježuje osobito brz razvitak. Rješavanje nekih gorućih društvenih problema (problem ekonomske demokracije, gradskih središta, manjih, marginalnih skupina itd.) nedvojbeno će zahtijevati još intenzivnije povezivanje politologije s drugim, prije svega društvenim disciplinama.

S obzirom na atmosferu u politologiji montrealjski je kongres pokazao veću strpljivost u međusobnim odnosima, veći stupanj kolegijalnosti i odstupanje »žargona«. Nekada zaoštreni odnos između »tradicionalista« i kvantifikatora-behaviorista prerastao je u koegzistenciju i, češće nego prije, u suradnju. Osnova za takav razvitak bila je viša stručna razina disciplina (npr. manje »novinarstva« i pravnoga formalizma, čvršći pojmovni aparat, razvijenija metodologija itd.) i spoznaja o ograničenosti u sebe zatvorenih »škola«.

Na kongresu je upadljivo mjesto ponovno dobilo produbljeno i modernizirani politološki historicism, nadasve u obliku raznostranih pojedinačnih studija (»case study«). Sire je prodrila spoznaja da statističke korelacije same sobom ne pokazuju uzročno-posljedične veze.

Spoznaja o ograničenim znanstvenim mogućnostima nekih do prije nekoliko godina utjecajnih škola zapadne politologije povećala je prostor za opsežnije uvođenje marksizma. Njegova prisutnost u Montrealu osnažila se kako sadržajno (posredstvom makrosociološke i makroekonomske analize političkih procesa), a također i time što se više upotrebljavala marksistička terminologija i pojmovni aparat. Ovaj je postao prilično pomodan. Osim kod sudionika iz socijalističkih država Evrope (bile su prisutne sve države osim NJDR i Albanije) marksistička je tradicija najizrazitije bila prisutna u istupima latinskoameričkih politologa. Svakako mogu reći da politologija koja polazi od marksističke tradicije do sada nije znala u većoj mjeri iskoristiti znanstvene mogućnosti i bogatstvo Marxove misli. Kako brojčano tako i kvalitativno marksistička je politologija bila u Montrealu preslaba da osjetno utječe na razvitak discipline na međunarodnoj razini. To ne znači da temelji Marxove poruke nisu drugim kanalima prodrli i postali »legitimni« dio službene politologije u razvijenim kapitalističkim državama.

Ali to je druga strana problema, koja nikako ne smanjuje moralne obveze politologa marksista da se intenzivnije, kvalitetno i djelotvorno uključuju u razvoj politologije na međunarodnoj razini.

Kako je vidljivo iz rasporeda kongresa, u Montrealu je prvi put kao temeljna tema službeno uključeno istraživanje o miru (»peace research«). To pokazuje veću spremnost IPSE-e da se aktivno uključi u rješavanje gorućih svjetskih problema. U suprotnosti s na Zapadu raširenim normativnim teorijama o prividnoj vrijednosti i političkoj »neutralnosti« politologije montrealjski je kongres pokazao veću svijest politologa o njihovoj društvenoj odgovornosti. Ako se aktivno i ne uključuju u politiku, politolozi posredno utječu na političku praksu.

Slijedeća značajka kongresa sastojala se u tome da gotovo nije bilo sukoba prenesenih iz politike. Osim već učvršćene kolegijalnosti među pripadnicima discipline tome je nedvojbeno doprinijelo popuštanje (i relativna opuštenost) u odnosima među dvama najvećim blokovima.

Koliko mi je poznato, u komisijama su se dogodila samo dva politički motivirana sukoba — prvi u vezi s kvalifikacijama Izraela, kojeg je jedan referent nazvao rasističkom državom; drugi je bio posljedica političkog napada na našeg predsjednika što ga je izvršio jugoslavenski emigrant, sada profesor u Kanadi.

Na kraju bih spomenuo povećanu ulogu što ju je u radu kongresa imao francuski jezik. Iz poštovanja prema domaćinima, zbog utjecaja Francuske u samoj organizaciji IPSE-e i u UNESCO (koji daje IPSE-i 13 750 dolara godišnje potpore) i iz drugih razloga IX. se kongres u velikoj mjeri približio englesko-francuskoj dvojezičnosti. U komisiji o Latinskoj Americi raspravljalo se i na španjolskom.

Budući da sam kooptiran u vijeće IPSE-e, mogu izvjestiti i o nekim organizacijskim novostima. U vijeću su zastupljena sva 33 kolektivna člana IPSE-e, od kojih 7 najvećih nacionalnih udruženja ima po tri člana vijeća. Do sada smo više godina bili zastupljeni u užem izvršnom odboru i imali smo dva potpredsjednika IPSE-e. Takav prilično privilegirani položaj postavlja nam posebne obveze ukoliko mu želimo biti

dorasli. Vijeće je u Montrealu izabralo nove organe IPSA-e. Predsjednik IPSA-e jest predsjednik kanadskog udruženja prof. Jean Laponce, koji je zamijenio norveškog znanstvenika prof. Steina Høkkana. Predviđeno je da će drugi Kanadanin prof. John Trent postati novi generalni sekretar IPSA-e. U organima IPSA-e još uvijek prevladavaju politolozi iz razvijenih kapitalističkih država, prije svega iz Sjeverne Amerike i zapadne Evrope. Naš dosadašnji član Izvršnog odbora prof. Najdan Pašić izabran je za još jedan (i posljednji) rok od tri godine. Do sljedećeg kongresa moramo mu naći primjerenog zamjenika, što nije lak zadatak.

Vijeće je odlučilo povećati članarinu kolektivnih, pridruženih i individualnih članova IPSA-e kako bi prebrodila financijske krize organizacije. Uveden je sistem automatskog preračunavanja udjela svake nacionalne organizacije s obzirom na inflaciju i svjetske monetarne promjene. Nakon dugih rasprava američki je dolar ostao osnovna obračunska jedinica, ali s korekcijama evropskih valuta. Budući da spadamo u najnižu skupinu s dosadašnjom godišnjom članarinom od 100 dolara, te nas promjene neće osjetno pogoditi. Vijeće je potvrdilo prekid ugovora IPSA-e s britanskom zakladom Basil Blackwell, koja je do sada tiskala i rasparčavala *International Political Science Abstracts*. IPSA, odnosno francuska fundacija za političke znanosti preuzela je potpuni nadzor nad tom djelatnošću.

Na prijedlog britanskog udruženja vijeće IPSA-e odlučilo je da će sljedeći, X. kongres biti u rujnu 1976. u Edinburghu. U vrijeme do kongresa predviđene su tri međunarodne konferencije »za okruglim stolom«, za vrijeme kojih će se održati sastanci izvršnog odbora. Teme tih konferencija bit će: »Političko predstavništvo u suvremenoj državi« (Rio de Janeiro, travanj 1974.); »Politička integracija« (Jerusalem rujan 1974.); i, na naš prijedlog »Samoupravljanje, participacija i politički sistem« (Jugoslavija, 1975.). Posljednja akcija nalaže i slovenskom politološkom društvu posebne obveze.

Naše sudjelovanje na montrealском kongresu nije zadovoljilo, iako su neka republička udruženja politologa (npr. slovensko politološko društvo) pravovremeno donijela pravovremeno potrebne organizacijske odluke. Na kongresu su sudjelovala tri politologa iz Beogra-

da — prof. dr. Najdan Pašić, Ljubivoje Aćimović (Institut za međunarodnu politiku — IMPP), dr. Radivoje Marinković (Institut za društvene znanosti) — i ja. Time su nominalno bila zastupljena sva tri pridružena člana IPSA-e iz Jugoslavije — Fakultet političkih nauka u Beogradu, IMPP i Fakultet za sociologiju, politične vede in novinarstvo u Ljubljani. Naše sudjelovanje moramo usporediti sa sudjelovanjem 14 politologa iz Poljske. Promatrano iz našeg unutarnjeg vidnog kuta, teško je prihvatiti odsutnost kolega iz SR Hrvatske, BiH i iz drugih republika. Osim koristi koju bi sami imali, masovnijim sudjelovanjem i sazdrzajno bi nedvojbeno obogatili kongres. To posebno vrijedi za rasprave o federalizmu, participaciji radnika u politici, višenacionalnim državama, vojnim blokovima itd. Osim toga moramo biti oprezni s obzirom na mogućnost zloupotrebe sličnih sastanaka za namu neprijateljske političke svrhe, čime se morao baviti autor ovog izvještaja.

Velik dio odgovornosti za loše i nepovezane pripreme jugoslavenskih politologa za kongres u Montrealu snosi Savez udruženja za političke znanosti Jugoslavije, koji nije učinio dovoljno da uz suradnju s republičkim udruženjima sastavi ekipu politologa u kojoj bi bili stručnjaci iz svih najvažnijih politologijskih središta u Jugoslaviji i iz svih disciplina i područja koja su bila predmet razmatranja. Mislim da će se naše stručno udruženje morati do sljedećeg kongresa mnogo više zauzeti za koordinaciju i poticanje sudjelovanja naših politologa na međunarodnim savjetovanjima, prije svega na kongresima IPSA-e što se održavaju svake tri godine.

Naše nezadovoljavajuće sudjelovanje uvjetovala su nedvojbeno i objektivne materijalne teškoće, pa i nedovoljno razumijevanje organa na saveznoj i republičkoj razini za međunarodno znanstveno surađivanje.

Jugoslavensko udruženje i republičke organizacije morali bi već sljedeće godine početi s energičnim priprema za okrugli stol 1975. i sljedeći kongres IPSA-e. U Edinburghu treba očekivati veće sudjelovanje politologa iz država trećega svijeta i iz socijalističkih država. Ne smijemo se naći na repu događaja.